

1983, 8. dubna – Sdělení VONS č. 322 „Dr. Jaromír Šavřda a Vladimír Liberda odsouzení“ o hlavním líčení s Jaromírem Šavřdou a Vladimírem Liberdou u Okresního soudu v Ostravě a jejich odsouzení pro trestný čin pobuřování k nepodmíněným trestům odnětí svobody.¹

Dne 3. března 1983 v 8,30 hod u Okresního soudu v Ostravě bylo pod předsednictvím senátu [sic] JUDr. Voznicy zahájeno hlavní líčení se signatářem Charty 77 a spisovatelem Jaromírem Šavřdou, nar. 25. 5. 1933, bytem Ostrava-Zábřeh, Vyškovická 87, a Vladimírem Liberdou, nar. 7. 6. 1923, bytem Ostrava-Zábřeh, Bělikovova 1. T. č. jsou oba věznění ve vazbě ve věznici MS Ostrava, kterou vykonávají od 25. 9. 1982 a 24. 9. 1982, kdy proti nim bylo zahájeno trestní stíhání.

Obžalobu zastupoval městský prokurátor JUDr. Jurča², který tvrdil, že z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení získávali, rozepisovali a rozšiřovali materiály Charty 77 a jiné písemnosti, dále šířili vlastní i cizí literární díla s protisocialistickou tematikou, čímž měli naplnit skutkovou podstatu trestného činu pobuřování podle § 100 odst. 1. písm. a, c, tr. z.³ Byli vyslechnuti oba obžalovaní, kteří se chovali klidně a důstojně, v plném rozsahu odmítli obvinění a vyslovili přesvědčení, že jsou nevinni. Dr. Šavřda navíc zdůraznil kromě občanské odpovědnosti svou morální povinnost vyplývající z jeho signace Charty 77 a zavazující ho dělat to, co dělal. Oba obžalovaní odmítli nařčení z nepřátelství vůči republice.⁴ Byl předvolán též soudní znalec doc. dr. Kala CSc. z Palackého univerzity v Olomouci,⁵ který krátkými komentáři doplnil písemné posudky literárních děl zabavených při domovní prohlídce. Téměř všechny písemnosti označil jako „protisocialistické“, a dokonce nebral ani ohled na to, že některá z těchto děl vyšla v oficiálních nakladatelstvích. V obžalobě figurovaly tyto tituly: Grossman – Šimek: Povídky, Švandrlík: Černí baroni, Solženicin [sic]: Dub a tele, Rakovina, První okruh, Allilujeva: Jen jeden rok, Černý: Pláč koruny

české, Kohák: Národ v nás, Škvorecký: Plnění Fučíkova odznaku, Mlynář: Mráz přichází z Kremlu, Šavrdá: Historická reminiscence, Cestovní deník, Autostop v sobotu odpoledne, Ulice se zakázaným vjezdem, Tvardovský: Torkin na onom světě.⁶ Např. u Tvardovského poemy se rozvinula absurdní polemika mezi soudním znalcem, který tvrdil, že v SSSR nebyla nikdy oficiálně vydána, nýbrž pouze v samizdatu, ze kterého měla být přeložena k českému vydání, a mezi obžalovanými, kteří tvrdili, že byla řádně vydána v roce 1967 v leningradském časopise „Novij mir“.⁷ Během polední přestávky paní Dolores Šavrdová půjčila v ostravské knihovně Slovník sovětských spisovatelů, pomocí něhož bylo dokázáno, že i v této věcné drobnosti mají pravdu obžalovaní. Svědkové hovořili o osobních kontaktech s obžalovanými, zapůjčování a event. rozepisování některých děl, v žádném případě však nikdo nehovořil o nepřátelství dr. Šavrdy a Vladimíra Liberdy k republice nebo socialistickému zřízení.

Obhájci shodně hovořili o nevině svých klientů, poukázali na to, že obvinění nebylo prokázáno, znovu připomenuli neodpovědnou a nekompetentní roli soudního znalce.⁸ Mimo oblast důkazů poukázali na některé polehčující okolnosti podle zákona a zejména na kritický zdravotní stav Jaromíra Šavrdy. Pro oba obžalované žádali osvobozující rozsudek.

V závěrečné řeči Vladimír Liberda zdůraznil mravní aspekt své činnosti, který jej vedl k hledání pravdy, a apeloval na soudce, aby se pokusili dle svých možností sjednat nápravu, neboť tato justiční praxe je pro náš stát ostudná.

Dr. Šavrdá rozvedl myšlenku občanské spoluzodpovědnosti.⁹ Připomněl též, že podal žádost o propuštění z vazby ze zdravotních důvodů, vyjádřil obavu, že v podmínkách trestu výkonu trestu odnětí svobody dojde k takovému zhoršení jeho nemoci, že bude nutno amputovat obě končetiny (viz sdělení č. 315)¹⁰. Oba obžalovaní byli uznáni vinnými ve smyslu § 100 odst. 2 tr. z. (došlo tedy k překvalifikaci) a byli odsouzeni k trestu odnětí svobody nepodmíněně, v případě Jaromíra Šavrdy na dobu 25 měsíců ve II. NVS a v případě Vladimíra Liberdy na dobu 20 měsíců v I. NVS. Žádost o propuštění z vazby byla zamítnuta.¹¹

Tímto rozsudkem bylo porušeno právo každého občana na svobodu projevu, neboť „toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím umění, nebo jakýmkoliv jiným prostředkem podle vlastní volby. Touto formulí je právo vyjádřeno v článku 19 vyhlášky 120 ministerstva zahraničních věcí a Mezinárodním paktu o občanských a politických právech, proto se domníváme, že tito naši spoluobčané byli odsouzeni nespravedlivě.¹²

Informace o Chartě 77, r. 6, 1983, č. 3, s. 3–4.

POZNÁMKY

- ¹ K případu Vladimíra Liberdy a Jaromíra Šavrdy viz dále sdělení VONS č. 310 a 315, dokumenty č. 311 a 316.
- ² Celým jménem Josef Jurča. Viz protokol o průběhu soudního jednání u Okresního soudu v Ostravě konaného 3. 3. 1983. OS v Ostravě, soudní spis k případu Vladimíra Liberdy a Jaromíra Šavrdy (spis. zn. 1 T 15/83) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 55/90.
- ³ Obžalobu podal městský prokurátor v Ostravě JUDr. Miroslav Pavlas. Podle ní měl Liberda svou trestnou činnost konat od roku 1979 a J. Šavrdá od jarních měsíců 1981 (po svém propuštění z vězení). „Provedeným vyšetřováním bylo zjištěno a prokázáno, že obviněný Vladimír Liberda navštívil v jarních měsících roku 1981 obviněného PhDr. Jaromíra Šavrdu po jeho návratu z výkonu trestu, když tohoto znal již z dřívější doby. Při jedné z návštěv požádal obviněného PhDr. Jaromíra Šavrdu, aby mu opsal v počtu 12 výtisků titul ‚Náš vzor‘, který přeložil z ruského originálu z exilového časopisu ‚Continent‘. Obviněný PhDr. Jaromír Šavrdá žádosti vyhověl, titul rozepsal a předal obviněnému Vladimíru Liberdovi k dalšímu rozšiřování. Dle závěru znaleckého posudku se jedná o písemnost zcela jednoznačně zaměřenou proti socialistickému společenskému řádu v ČSSR a SSSR s cílem diskreditovat stranické a vládní činitele socialistické společnosti.“ Obžaloba J. Šavrdy a V. Liberdy je uložena in: LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. I/6d, kart. 33.

Během soudního líčení Městskou prokuraturu v Ostravě zastupoval JUDr. Josef Jurča, jenž během jednání dokonce usínal. Viz zprávu Dolores Šavrdové o procesu uloženou in: LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. IV/4, kart. 33. Nepřítomnost městského prokurátora nebo jeho náměstků na soudním líčení kritizovala i informace pro generálního prokurátora ČSR

z 18. 5. 1983. OS v Ostravě, soudní spis k případu Vladimíra Liberdy a Jaromíra Šavrdy (spis. zn. 1 T 15/83) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 55/90.

- ⁴ V rozsudku byla Šavrdova obhajoba popsána následovně: „*Obžalovaný Jaromír Šavrdka rovněž v průběhu hlavního líčení uvedl, že se necítí být vinen ze spáchané trestné činnosti a má za to, že každý občan je oprávněn vyhledávat, sbírat a rozšiřovat informace všeho druhu, a to slovem, písmem, tiskem apod. Nepovažuje se rovněž za nepřítele socialismu a uvedl, že jeho činnost byla motivována především láskou k pravdě, kterou považuje za prostředek k dosahování objektivní pravdy. Dále uvedl, že je signatářem Charty a nemá co zatajovat, neboť podle jeho názoru je kolektiv Charty užitečný a je přesvědčen, že hájí československý právní řád. Pokud jde o Informace Charty [sic], tyto rozepisoval proto, že jako signatář Charty má vůči tomuto spolku určité povinnosti a sám nechtěl být jen papírovým členem Charty.*“ Rozsudek Okresního soudu v Ostravě ve věci J. Šavrdy a V. Liberdy ze dne 3. 3. 1983 je uložen in: tamtéž; též LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. I/8d, kart. 33.
- ⁵ Doc. PhDr. Miroslav Kala, CSc. byl v letech 1972–1990 vedoucím katedry českého jazyka a literatury na Pedagogické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Na stejné fakultě zastával v letech 1969–1976 také funkci děkana, http://kcjl.upol.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=22&Itemid=34 [28. 2. 2014]; http://cs.m.wikipedia.org/wiki/PdF_UP [28. 2. 2014].
- ⁶ Správně *Ťorkin na onom světě*.
- ⁷ Správně *Novyj mir*. Soudní znalec Kala ve svém posudku citovanou sbírku básní popsal: „*Dílo bylo údajně napsáno významným sovětským spisovatelem a básníkem v letech 1954–1963. Předložený materiál obsahuje útoky proti socialistickému společenskému zřízení v SSSR v celém rozsahu básnické sbírky. [...] Hlavní hrdina Ťorkin, který prožil celou válku na frontě a byl zvyklý na všelicos, hlad, zimu a stále nebezpečí smrti, utíká z tohoto světa zpět na frontu s přesvědčením, že ani všechny válečné hrůzy se nevyrovnají nesnesitelným poměrům v této zemi.*“ Znalecký posudek na knihu A. Tvardovského „*Ťorkin na onom světě*“ z 5. 11. 1982. OS v Ostravě, soudní spis k případu Vladimíra Liberdy a Jaromíra Šavrdy (spis. zn. 1 T 15/83) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 55/90.
- ⁸ Šavrdovým obhájcem se na žádost jeho manželky stal JUDr. Milan Skalník, Vladimíra Liberdu obhajoval JUDr. Jan Blabla. Tamtéž.
- ⁹ Rozsudek vynesený senátem Okresního soudu v Ostravě složeným z předsedy JUDr. Jana Voznici a soudců z lidu Jana Kubíka a Miroslava Sládka odmítl obhajobu obžalovaných, protože „*je v daném případě ryze účelová a právně bezvýznamná. Z rozšiřování závadové literatury se pak usvědčují jedním navzájem, rovněž je jim tato činnost prokazována výpověďmi svědků.*“ Rozsudek Okresního soudu v Ostravě ve věci J. Šavrdy a V. Liberdy ze dne 3. 3. 1983 je uložen in: tamtéž; též LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. I/8d, kart. 33.

¹⁰ Dokument č. 316.

Šavrda během vazby zhubnul osmnáct kilogramů a musel být od 7. 1. do 7. 2. 1983 hospitalizován ve vězeňské nemocnici v Praze-Pankráci. Viz zprávu Dolores Šavrdové o procesu uloženou in: LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. IV/4, kart. 33.

Později, již ve výkonu trestu, Šavrda požádal o přerušeni trestu. Jeho žádost zamítl jako bezdůvodnou soudce Okresního soudu v Karlových Varech JUDr. Josef Kulhavý 23. 6. 1983. Nemoci J. Šavrdy označil na základě lékařské zprávy zdravotnické služby SNV v NVÚ Ostrov nad Ohří jako „těžké, nevyléčitelné, ale život neohrožující, které budou mít spíše tendenci k progresi. Další léčení je možné v zařízeních SNV, a pokud se týká operace, je možno s ní vyčkat až do skončení trestu.“ Usnesení potvrdil dne 22. 8. 1983 také odvolací soudce JUDr. Josef Pušelík z Krajského soudu v Plzni. OS v Ostravě, soudní spis k případu Vladimíra Liberdy a Jaromíra Šavrdy (spis. zn. 1 T 15/83) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 55/90.

V reakci na rozhodnutí Okresní soudu v Karlových Varech se mluvčí Charty 77 Jan Kozlík, Marie Rút Křížková a Anna Marvanová obrátili 5. 9. 1983 na generálního prokurátora ČSSR se žádostí, aby podal proti rozhodnutí soudu stížnost pro porušení zákona. CÍSAŘOVSKÁ, Blanka – PREČAN, Vilém (eds.): *CHARTA 77: Dokumenty 1977–1989*, sv. 1, Praha 2007, s. 555–554.

Pobyt ve vězení v Ostrově nad Ohří mu byl ztrpčován kázeňskými tresty, přičemž mu byly kromě jeho spisů zabaveny také potřebné léky. Viz Šavrdovu žádost o upuštění od výkonu zbytku trestu z 23. 7. 1984, LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. II/2d, kart. 33.

¹¹ Šavrda se odvolal ke Krajskému soudu v Ostravě, který 11. 4. 1983 rozsudek potvrdil. Upřesnil pouze výrok o trestu – u strojopisné knihy A. Tvarovského *Ťorkin na onom světě* změnil rozhodnutí o propadnutí věci na zabrání. Viz rozsudek Krajského soudu v Ostravě uložený in: OS v Ostravě, soudní spis k případu Vladimíra Liberdy a Jaromíra Šavrdy (spis. zn. 1 T 15/83) uložený jako příloha rehabilitačního spisu, spis. zn. Rt 55/90.

Šavrda byl z výkonu trestu propuštěn 24. 10. 1984, Liberda 24. 5. 1984. Viz hlášení o změnách z nápravně výchovných ústavů Ostrov nad Ohří, resp. Plzeň-Bory. Tamtéž.

Své zážitky z věznění v Ostrově nad Ohří a v Praze na Pankráci v letech 1982 a 1983 zpracoval Šavrda do knihy vzpomínek. ŠAVRDA, Jaromír: *Přechodné adresy*, Ostrava 1991. Také Liberda napsal o svém věznění knihu. LIBERDA, Vladimír: *Příběh orwellovských let*, Brno 1995.

Šavrda zemřel 2. 5. 1988 ve věku 55 let. K jeho brzkému úmrtí výrazně přispěly i oba pobyty ve vězení. Jeho pohřeb dne 11. 5. 1988 v kostele sv. Petra a Pavla v Ostravě-Vítkovicích se stal velkou demonstrací proti režimu za účasti asi 400 osob. Viz článek „Pohřeb Jaromíra Šavrdy“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 11, 1988, č. 10, s. 16.

¹² Na podkladě zpráv Dolores Šavrdové a Tomáše Hradílka o případu J. Šavrdy a V. Liberdy připravil kolektiv mluvčích Charty 77 dopis prezidentu republiky datovaný 17. 5. 1983 se žádostí o milost. CÍSAŘOVSKÁ – PREČAN (eds.): *CHARTA 77*, sv. 1, s. 515. Na prezidenta republiky se již v březnu 1983 obrátilo také více než 200 signatářů výzvy za propuštění Rudolfa Battěka, Ladislava Lise a Jaromíra Šavrdy. Viz článek „Podpisová akce za propuštění Rudolfa Battěka, Ladislava Lise a dr. Jaromíra Šavrdy“ in: *Informace o Chartě 77*, r. 6, 1983, č. 3, s. 4–5. O případu referovala i exilová periodika viz např. článek „Politický proces v Ostravě“ in: *Národní politika* 15, 1983, č. 5, s. 2; též článek Dagmar Vaněčkové „Persekuce“ in: *Zpravodaj* (Curych) 16, 1983, č. 4, s. 4–5.

Také Amnesty International pokračovala po skončení Šavrdova procesu v akcích v jeho prospěch. Šavrd se stal vězněm měsíce července 1983. V září 1983 a opětovně v březnu 1984 se AI obrátila na lékařské profesionály s prosbou, aby se obraceli na československé úřady a vyjadřovali znepokojení ze zdravotního stavu J. Šavrdy. Viz mj. článek „Czechoslovakia: Dr. Jaromír Šavrd“ in: *Amnesty International Urgent Action*, 9. 3. 1983; článek „Czechoslovakia: Dr. Jaromír Šavrd“ in: *Amnesty International Urgent Action*, 12. 9. 1983; výzvu Amnesty International k zaslání dopisů vězeňskému lékaři NVÚ Ostrov nad Ohří; článek „Jaromír Šavrd. Czechoslovakia“ in: *Amnesty International Urgent Action*, 16. 2. 1984; článek „Writer arrested“ o případech Jaromíra Šavrdy a Miklóse Duraye in: *Amnesty International Newsletter* 13, 1983, č. 2; článek „Campaign for Prisoners of the Month. Jaromir SAVRDA. Czechoslovakia“ in: *Amnesty International Newsletter* 13, 1983, č. 7; článek „MEDICAL LETTER-WRITING ACTION. Jaromir SAVRDA. Czechoslovakia“ obsahující v příloze odpověď Okresního soudu v Karlových Varech na žádost J. Šavrdy o propuštění z vězení nebo o přerušení výkonu trestu ze zdravotních důvodů a dopis velitele NVÚ Ostrov nad Ohří Dolores Šavrdové obsahující zamítnutí žádosti o povolení návštěvy u jejího manžela a ujištění o jeho dobrém zdravotním stavu in: *Amnesty International Index*, 6. 7. 1983; článek „FOLLOW-UP TO MEDICAL LETTER-WRITING ACTION. Jaromir SAVRDA. Czechoslovakia“ in: *Amnesty International Index*, 12. 3. 1984; informaci o propuštění J. Šavrdy z vězení in: *Amnesty International Index*, leden 1985. Tyto materiály jsou uloženy in: LP, Sb. VONS, inv. č. 198, sign. IV/11, kart. 33. Též viz článek „SOS‘ pro doktora J. Šavrd“ in: *Americké listy*, 1983, č. 39 (30. 9.), s. 2.